

FÖRVALTNINGEN FÖR UTBILDNING, KOST, KULTUR OCH FRITID

2018-09-26

Vår referens: Martin Persson
Direkttel: 040-641 1306
E-post: martin.persson@lomma.se
Diariernr: KFN/2018:66
Er referens:

Granskning av fritidsklubbarnas verksamhet i Lomma kommun

Inledning

Fritidshemmets uppdrag är, enligt skollagen, att komplettera utbildningen i skolan, stimulera utveckling och lärande samt erbjuda en meningsfull fritid och rekreation. Utbildningen ska utgå från en helhetssyn på eleven och elevens behov.

Fritidshemmets uppdrag konkretiseras i läroplanen, Lgr 11. Läroplanen skriver att "undervisningen ska ta sin utgångspunkt i elevernas behov, intressen och erfarenheter". Vidare ska eleverna utmanas och inspireras till nya upptäckter. Eleverna ska erbjudas en variation av arbetsätt, uttrycksformer och lärmiljöer. Omsorg och lärande ska integreras. Eleverna ska ges möjlighet att utveckla och pröva identiteter och uppfattningar i mötet med andra. Demokratiuppdraget ska prägla verksamheten genom att eleverna ska vara delaktiga, utöva inflytande och ta ansvar i verksamheten.

Begreppet undervisning används också för verksamheten i fritidshemmet och ges en vid tolkning där omsorg, lärande och utveckling utgör en helhet. Centralt innehåll är följande kategorier; språk och kommunikation, skapande och estetiska uttrycksformer, matematik, natur och samhälle, samt lekar, fysiska aktiviteter och utevistelse.

Lomma kommun bedriver fritidsverksamhet för elever från förskoleklass upp till årskurs sex. Fritidshemmen för elever i förskoleklass till och med årskurs 3 ligger organisatoriskt under rektors ansvar och under den politiska nämnden, Barn- och utbildningsnämndens, ansvar. För elever från årskurs 4 till och med årskurs 6 erbjuder kommunen fritidshem i så kallas "fritidsklubb". Kultur- och fritidsnämnden bedriver fritidsklubbarna på uppdrag av Barn- och utbildningsnämnden.

Fritidsklubben bedrivs för elever 10 - 13 år. Verksamheten bedrivs i form av att eleverna är inskrivna i verksamheten och som en öppen verksamhet. I den öppna verksamheten kan eleverna komma när de vill. Den inskrivna verksamheten är avgiftsfinansierad och för de elever som deltar i den öppna verksamheten får de betala sitt mellanmål.

Uppdraget

Uppdraget att granska fritidsklubbarna i Lomma kommun kommer från kultur- och fritidsnämnden. Nämndens nämndsplan för 2018 har ett mål som heter "kultur och fritid – stärka barn- och ungdomar i skolan med skapande, rörelse, kreativitet och kultur". Målet omfattar kulturaktiviteter, skolbiblioteken och fritidsklubbens verksamhet. Det sistnämnda ska mätas genom fokusgrupper, eleverna. Dialogen med dem ska ge en uppfattning om de är nöjda med verksamheten och därmed om målet är nått.

UKF förvaltningen har velat ha en bredare granskning än enbart dialog med eleverna för att få en förståelse över verksamhetens styrkor och eventuella förbättringsområden. Det sistnämnda är viktigt för att kunna bedöma om huvudmannen, Lomma kommun, har givet fritidsklubbarna de förutsättningar som krävs för att bedriva en verksamhet som når målen i läroplan och skollag. Granskningen syftar således till att ge en så bred bild som möjligt av fritidsklubbarnas verksamhet i Lomma kommun. Utgångspunkten för granskningen är de nationella styrdokumentens skrivningar kring uppdraget och barnens upplevelse av verksamheten.

Metod

Undertecknad har tillsammans med kvalitet- och utvecklingsledare Thomas Ladö granskat verksamheterna, fritidsklubben 10 - 13 år, i Lomma kommun. Vi har intervjuat ledningen i både Bjärred och Lomma, personalgrupper, elevgrupper och vårdnadshavare. Sammanlagt har vi samtalat med 2 chefer, 10 stycken personal, 2 vårdnadshavare och 15 stycken elever i fyra olika konstellationer. Vi har också läst verksamhetsplaner och övrig dokumentation från klubbarna. Utifrån de data vi samlat har vi gjort våra bedömningar om styrkor och förbättringsområden i fritidsklubbarna i Lomma kommun.

Grundfakta

Barn

14 september 2018 var det 151 barn inskrivna i Lomma, fördelade på Fladängsskolan 61 elever, Karstorp 52 elever och Pilängsskolan 38 elever. I Bjärred var det 115 barn inskrivna, fördelade på Stationen 2:0, 58 barn, och Rutsborgsskolan 57 barn. De flesta av barnen är åk 4 elever och cirka 65 % av åk 4 eleverna är inskrivna i verksamheten. 97 % av de barn som är inskrivna i fritidsklubben är åk 4 elever. I den öppna verksamheten finns det också åk 5 och åk 6 elever.

I Skolverkets kommunblad för 2017 redovisas nationell statistik. Andel inskrivna barn i åldern 10 - 13 år var 22,9 % av totalen hösten 2017 i Lomma kommun. I samtliga kommuner var siffran 21,0 % barn av totalen. Det är således fler barn inskrivna i Lomma kommuns fritidsklubbar än för riksgenomsnittet.

Ledning

Det finns två chefer för fritidsklubsverksamheten i Lomma kommun, en i Bjärred och en i Lomma. Cheferna har ansvar för den pedagogiska verksamheten, budget, personal och arbetsmiljön. Enligt dem själva lägger de mycket av sin tid på planering, intagning, administration, schema och arbetsledning. Cheferna arbetar också i verksamheten utifrån de behov som föreligger. Kultur- och fritidschefen har chefsansvaret för cheferna. De ingår i kultur- och fritidschefens ledningsgrupp.

Personal

Den personal som arbetar i fritidsklubben tjänstgör också på fritidsgården, som elevcoacher och en del av dem också i fältverksamheten. Tjänsterna är således delade och det ser lite olika ut med delningarna för olika individer. Det finns ingen utbildad fritidspedagog i personalgruppen, en håller på att utbilda sig med ett visst stöd från arbetsgivaren, Lomma kommun. De flesta i personalgruppen är utbildade fritidsledare, vilket är en folkhögskoleutbildning.

Ekonomi

Barn- och utbildningsnämnden betalar 2,4 mnkr per år till KFN för deras uppdrag att bedriva fritidsklubsverksamhet, fritidshem för de äldre eleverna 10 - 13 år. Resursmässigt går det åt 1,25 tjänst per fritidsklubb. I budget 2018 stärktes resurserna p.g.a. att elevantalet hade ökat i omfattning. Resursförstärkningen motsvarade 0,7 tjänst. Fritidsklubbarna är anslagsfinansierade till skillnad mot fritidshemmen för de yngre eleverna som får resurs per barn.

Normer och värden

Det framgår av intervjuerna att personalen har kunskap om lagstiftningen kring orosanmälningar och kränkande behandling/likabehandling. Det görs också orosanmälningar vid behov och kränkningar och trakasserier dokumenteras. Vid mindre incidenter är det samtal med vårdnadshavare som är verktyget i arbetet med värdegrunden. På fritidsklubbarna i Lomma förekommer också ett normkritiskt arbete som en del i arbetet med normer och värden. Samtliga elever som granskarna samtalade med var trygga och hade förtroende för personalen, ”de är snälla” och ”de tar tag i bråk”. Personalen har också bestämt vissa regler som eleverna känner till och tycker är bra. Exempel på regler är ”alla ska få vara med”, ”inget skojbråk” och att mobilerna ska lämnas in när eleverna kommer till fritidsklubben. De vårdnadshavare som granskarna pratat med uttrycker stort förtroende för personalen. De upplever personalen som aktiv och anser att personaltätheten är tillräcklig.

Granskarna bedömer att arbetet med normer och värden fungerar väl på fritidsklubbarna. Reglerna skapar trygghet hos eleverna och att verksamheten bedrivs i en fungerande arbetsmiljö.

Delaktighet

Eleverna är delaktiga i att utforma verksamheten på fritidsklubbarna. De flesta aktiviteter som genomförs är på elevernas initiativ och de genomförs också av eleverna utan nämnvärd vuxenstyrning. På en av klubbarna finns en fritidskommitté av elever. Kommittén utses av eleverna själva, de flesta vill vara med, och har till uppgift att välja aktiviteter utifrån vad eleverna har föreslagit i förslagslådan. Kommittén träffas en gång i veckan och det är då aktiviteter bestäms för den kommande veckan. Fritidsverksamheten är med i en nätverksförening kring den öppna ungdomsverksamheten som heter KEKS, Kvalité och kompetens i samverkan. KEKS har en gemensam idé om den öppna ungdomsverksamheten som handlar om att stödja aktiviteter som bygger på och förutsätter ungdomars eget aktiva engagemang och ansvarstagande.

Tankarna har fortfarande inte fått någon reell praktik i fritidsklubbens verksamhet, men skulle stärka demokratiuppdraget om det genomförs på ett konsekvent sätt. Granskarna bedömer att arbetet med elevernas delaktighet fungerar väl utifrån uppdraget.

Utveckling och lärande

I den senaste revideringen av läroplanen för grundskolan fick fritidshemmet ett eget kapitel med syfte och centralt innehåll. Revideringen tillkom för att uppgradera fritidshemmets betydelse för barns allsidiga utveckling och lärande. Undervisningen i fritidshemmet ska behandla följande centrala innehåll: språk och kommunikation, skapande och estetiska uttrycksformer, matematik, natur och samhälle samt fysiska aktiviteter, lek och utevistelse.

Verksamheten på fritidsklubbarna genomför en rad aktiviteter kopplade till det centrala innehållet främst lek, fysiska aktiviteter, skapande och estetiska uttrycksformer. Språk, kommunikation och matematik är det betydligt mindre av. Eftersom aktiviteterna i första hand är styrda av elevernas intressen och behov behövs det en mer genomtänkt planering så att samtliga centrala innehåll erbjuds eleverna. Dessutom behövs en större medvetenhet kring varför olika aktiviteter genomförs och med vilket syfte. Genom att erbjuda en bredare palett av verksamheter med utgångspunkt i de centrala innehållen nås också målet om en variation av arbetssätt och uttrycksformer. Allt givetvis med syftet att den enskilda eleven ska inspireras till en allsidig utveckling och inspireras till nya upptäckter.

Styrning och ledning

Kunskapen om uppdraget och hur det är formulerat i skollag och läroplan är bristfällig. Cheferna som leder verksamheten har inte någon pedagogisk grundutbildning. Det finns heller ännu inte någon utbildad fritidspedagog i verksamheten. Den formella utbildningen för fritidshemmet saknas således både från ledning och personal.

Fritidsklubbarna använder verksamhetsplaner som styrning av verksamheten. Granskarna har tagit del av dessa och kan konstatera att verksamhetsplanerna mer är att betrakta som verksamhetsbeskrivningar än som ett måldokument i en verksamhet baserad på mål- och resultatstyrning. På en del av fritidsklubbarna används loggböcker som ett verktyg för uppföljning av verksamheten, men det finns ingen systematisk uppföljning eller utvärdering av verksamheten utifrån mål och prioriteringar.

Granskarnas uppfattning är att fritidsklubbarna kan förbättra sitt fokus på uppdraget och brister också i arbetet med att bedriva ett systematiskt kvalitetsarbete.

Övrigt

Vid intervjuerna med personal och vårdnadshavare framkom en viss otydlighet kring rätten för de äldre barnen att delta i fritidsklubbens verksamhet och även möjlighet att delta i morgonomsorg. Enligt skollagen har kommunen uppdraget att erbjuda fritidshem för elever upp till 13 år. I dagsläget är åk 4 eleverna inskrivna under 1 år om inte vårdnadshavarna säger upp platsen innan dess. Oklarheter råder således för de elever som går i åk 5 och åk 6. Förvaltningen kommer att se över informationen till vårdnadshavarna och tydliggöra rätten även för åk 5 och åk 6 eleverna att vara inskrivna i verksamheten. Förtydligande behöver göras även om rätten till morgonomsorg.

Sammanfattning

Granskningen kan konstatera att fritidsklubbarnas verksamhet i Lomma kommun, fritidshem för de äldre eleverna 10 -13 år, uppfyller kraven i läroplan och skollag avseende arbetet med omsorg, normer och värden och demokratiuppdraget. Eleverna trivs och känner sig trygga i verksamheten och de har stort inflytande över vilka aktiviteter som ska genomföras. Respekten för varandra och de aktiviteter som genomförs lever upp till kraven om en meningsfull fritid med en variation i aktiviteterna som väl uppfyller uppdragets karaktär. De vårdnadshavare som granskarna samtalat med är nöjda med verksamheten och uttrycker stort förtroende för personalen. KFN:s mål om nöjda elever i fritidsklubben är uppnått i och med denna granskning.

Arbetet med uppdraget i form av styrning och ledning är dock svagt utvecklad. Kunskapen om uppdraget hos personal och ledning är bristfällig. Personal och ledning saknar den formella kompetens som krävs. Riksdagen har under våren dessutom fattat beslut på regeringens förslag om att även fritidspedagoger behöver legitimation för att få rätt att undervisa i fritidshemmet. Kravet på legitimation börjar gälla 1 juli 2019. I undervisningen i fritidshemmet får det utöver fritidspedagoger med legitimation finnas annan personal med sådan utbildning eller erfarenhet att elevernas utveckling och lärande främjas, t.ex. fritidsledare (2 kap. 14 § skollagen).

Utifrån granskningens konstaterande om brister i formell utbildning, styrning och ledning och att det från 2019 krävs legitimerad personal i fritidshemsverksamheten, vilket även gäller fritidsklubbarna i Lomma, behöver verksamheten framgent utveckla mer kunskap om uppdraget med betoning på undervisningsuppdraget med fokus på språk, kommunikation och matematik. Tydligare mål behöver sättas upp och ett mer strukturerat och systematiskt uppföljning- och utvärderingsarbetet behöver utvecklas, s.k. kvalitetsarbete.

Den kunskap som saknas hos ledning och personal i fritidsklubbarna finns i UKF-förvaltningen. Med det arbetssätt som vi tillämpar, tillsammansskapet, så kommer förvaltningen framgent ge ledning och personal i fritidsklubbarna, stöd i att utveckla verksamheten utifrån deras uppdrag. De åtgärder vi kommer att genomföra för att förbättra verksamhetens uppdragsorientering med utgångspunkt i läroplan och skollag är följande:

1. En struktur för det systematiska kvalitetsarbetet
2. Fortbildning för personal och ledning
3. Vid vakanser rekrytera legitimerad personal för fritidshemsverksamheten